

*
*
*

**Reşat O. Atabek : Le nom des personnes dans les Codes
Civils suisse et turc.**

(Türk ve İsviçre Medenî Kanunlarında şahsın ismi).

(Sahife : 202, sene : 1934.)

I — Medenî hukukun çok mühim bir bahsini teşkil eden "isim,, müessesesi, yalnız hukukî bakımdan değil, aynı zamanda sosyal — psikoloji ve sosyal seviye bakımlarından da ehemmiyetlidir. İsmi sosyal hayatta oynadığı rol malûmdur. Fakültemiz mezunlarından olan Reşat Atabek Cenevre Hukuk Fakültesinde götüğü bu doktora tezinde, ismi Türk ve İsviçre Medenî Kanunları bakımından tetkik etmektedir.

Kısa bir *medhal* den sonra müellif ismin hukukî mahiyetini mütalea ediyor. Fakat bu hususta serdedilen nazariyeleri izah etmezden evvel, isim müessesesinin âmme hukukuna veya medenî hukuka mı ait olduğu noktasını araştırıyor. Kanaatine göre isim bir bakımdan Devleti alâkadar ettiği için âmme hukukuna, diğer taraftan şahsa merbut olduğu ve irsen buna sahip bulunduğu için medenî hukuka da bağlanabilir.

II— Bu nokta bir tarafa bırakılırsa, ismin hukukî mahiyeti nedir ?

Birinci bir bölümde isim üzerindeki hakkın bir *mülkiyet* hakkı olduğunu iddia eden nazariye izah ediliyor. Bu nazariye bilhassa Fransız müellifleri ve Fransız mahkemelerinin benimsedikleri bir nazariyedir. Bazı İsviçreli müellifler de bu nazariyenin tesiri altında kalmışlardır. Fakat bu mülkiyetin ne gibi bir mülkiyet olduğu hususunda bir türlü mutabık kalamamışlardır : bazıları tam bir mülkiyet olduğunu iddia ederlerken, diğerleri müşterek bir mülkiyetten ve başkaları da sui generis bir mülkiyetten bahsediyorlar.

Bittabi R. Atabek bu noktai nazarı şiddetle tenkit ediyor ve ismin katiyen mamelekin bir unsuru olmadığını, kabili devir ve intikal olamayacağını, müruru zamana uğrayamayacağını, yani

mülkiyete has birçok vasıfları cemetmediğini gayet makul olarak beyan ediyor. Fakat ismin mülkiyete müşabih bir noktası var: herkese karşı dermeyan edilebilmesi. Fakat bu vasıf yalnız mülkiyet haklarına ait olmayıp aynı zamanda şahsiyet haklarına da aittir. Binaenaleyh bu nazariye çürümüş ve tutulacak bir tarafı kalmamıştır.

İkinci bir bölümde *medenî düzen* (police civile) nazariyesi izah ediliyor. Meşhur fransız hukukşinaslarından Planiol'un ortaya attığı bu teoriye göre, isim, bir cemiyet dahilinde eşhası birbirinden tefrik etmek icap ettiği zaman meydana gelmiştir. Evvela âdet şeklinde tezahür eden bu müessesenin medenî intizam noktasından ehemmiyeti idrâk edilince, kanunlara geçmiş ve bu suretle himayeye mazhar olmuştur. İsim içtimaî intizam için lüzumlu bir müessesedir.

R. Atabek'e göre bu nazariye doğru olmakla beraber natamamdır, çünkü ismin yalnız bir cephesini tetkik ediyor ve medenî hukuk bakımından olan ehemmiyetini hiç te nazarı itibara almıyor. Filhakika isim sırf medenî düzen bakımından bir ehemmiyeti haiz ise, isme tecavüz halinde niçin mahkemeye müracaat ediliyor, ismin değişmesi hususunda niçin müddeiummî re'sen hareket etmiyor da mutazarrır olan tarafın müdahalesi bekleniyor? İşte medenî düzen nazariyesi bu suallere cevap vermekten âcizdir.

Üçüncü bir bölümde *neseb* (filiation) nazariyesinin izahına geçiliyor. Bu noktai nazar Colin et Capitant tarafından müdafaa edilerek isim müşterek bir sulpten gelen kimseler arasındaki bağı haricî bir tezahürü olarak telakki olunuyor. Bu noktai nazar bir dereceye kadar doğru ise de meseleyi tamamen izah edememekte, ismin bir kimseyi teşhis etmeğe yaradığını görmemektedir. Bundan başka isim yalnız neseb tarikile değil, aynı zamanda evlenme yolile, hükûmetin emrile de iktisap olunur.

Dördüncü bir bölümde *şahsiyet* nazariye izah ediliyor. Bu nazariye bilhassa alman hukukçuları tarafından müdafaa edilmektedir. Cemiyet terakki ve tekâmül ettikçe her fert diğerlerinden tefrik edilmek, teşhis edilmek zaruretini duyar. Bu zaruret isim müessesesile kendisini izhar eder. İsim artık şahsın bir kalıbı, bir remzi olur ve birçok sadaların bir araya gelmesi şeklinden çıkar, yani o kimseyi teşhise yarar, ona ait olur.

Nihayet son bir bölümde *muhtelit* bir nazariye başlığı altında müellif kendi noktai nazarını beyan ediyor. Kendi tabiri

vecih ile "ismi izah edebilmek için natamam olan muhtelif nazariyelerin doğru kısımlarını almak zarurîdir, çünkü isim aynı zamanda bir kimseyi hem teşhise yarar, hem onu bir aileye bağlar ve hem de bir amme hukuku müessesesidir., (sah. 25). Fakat böyle muhtelif vasıfları haiz olan bir hak enfüsi haklar kadrosu haricinde kalarak sui generis bir mahiyet arzeder. İşte R. Atabek'in varmış olduğu netice.

III— Yeni bir fasılda İsviçre hukukunda ismin ne gibi vasıfları olduğu tetkik ediliyor. Evvelâ isim *mutlak* bir haktır deniyor. Mutlak haklar yalnız aynı haklar olmayıp, umumî olarak, hak sahibi ile bilcümle eşhas arasında hukukî bir münasebet (pasif bir hak) tevlit eden haklar olmasına ve, isimde de böyle bir vasıf mevcut bulunmasına göre, isim de mutlak bir haktır. Ve bu vasfa malik olduğundan dolayıdır ki birçok hukukçular isim üzerindeki hakkı bir milkiyet hakkı gibi telâkki etmişlerdir. Fakat ismin mutlak bir hak olması, başkası tarafından o ismin taşınmasına mani değildir; dava ancak ismi haksız olarak taşıyan kimseye karşı ikame olunur; yani bir çok kimseler muhtelif haklara müsteniden aynı ismi istimal edebilirler. Bu husus ise aynı haklarda mevcut olamaz. Her ne hal ise isim bir şahsın yeddi inhisarında bulunan bir hak olmamakla beraber yine mutlak haklardandır.

İsmin ikinci bir vasfı da *devir ve temlikî kabil olamamasıdır*, çünkü isim şahsa o kadar sıkı surette bağlıdır ki, isimden feragat şahsiyetten feragat demek olur ki, buna ne içtimaî ve ne de hukukî imkân vardır. Fakat bu kat'i esasa bazı istisnalar vazediliyor; ezcümle, bir kimse muvakkat bir zaman için isminin başka biri tarafından istimaline müsaade edebilir ve bu istimal pek fahiş olmadıkça, yani suiistimal olmadıkça, asıl isim sahibi buna mani olamaz (sah. 31). Bu haller haddi zatinde isminden feragat değil, isime karşı yapılacak tecavüzlerden dolayı ikame edilebilecek dava hakkından feragattır; çünkü yukarıda söylediğimiz gibi isimden feragat kabil değildir.

İsim hakkının devir ve temlikine mütedair akdolunan mukavele taraflar arasında hüküm ifade ediyor. İsviçre federal mahkemesi de bu kanaattedir (J.d.T. 1928 sah. 349). Fakat devir ve temlik edilen ismin aynını taşıyan ve mukaveleye göre üçüncü şahıs vaziyetinde olan kimseler böyle bir muameleden müteessir olabilirler mi? Şüphesiz ki hayır. Çünkü ismi temlik eden kimse

(nâkil) dava hakkından feragat etmiştir; aynı ismi taşıyan diğer kimseler böyle bir feragatte bulunmadıklarından isimlerine karşı herhangi bir tecavüzü defetmek salâhiyetini muhafaza ederler.

İsmin üçüncü bir vasfı da *müruru zamana tabi olmamasıdır*. Filhakika bir kimse on, yirmi senedenberi ismini istimal etmiyor diye artık hiç bir vecih ile ismini kullanamayacağı iddiası şayanı kabul değildir. Çünkü ismin çok mühim olan sosyal rolünü bir zaman meselesine bağlamak pek zararlı olduğu gibi, onu şukadar zaman zarfında kullanmayan kimse artık kullanamayacaktır demek, ismin mahkeme kararı (İsviçrede hükümetin müsaadesi) olmaksızın tebdili demek olacağından, buna cevaz verilemez.

Aynı esasa mebni, isim müruru zaman ile sakıt olamayacağı gibi, müruru zaman ile de iktisap olunamaz. Bir çok senelerdenberi haksız olarak bir ismi kullanan kimse o isim üzerinde bir hak iddiasında bulunamaz. Devam edegelen bir haksızlık hiç bir veçhile hak vücuda getiremez. Uzun zaman nizasız olarak kullanılan bir isim ancak beyyine noktasından onu kullanan şahıs lehine bir karine teşkil eder. Fakat bu karine hilâfını ispat her zaman mümkündür.

IV — Dördüncü bir fasılda ismin unsurları tetkik ediliyor.

Malûm olduğu üzere umumî olarak isim, soy adından (aile ismi), öz addan (ferdî isim), namı müstaardan, lâkaptan, asalet hecelerden (of, von, de, gibi) ve asalet vasıflarından mürekkeptir.

Soy adı (aile ismi): Bu müessese uzun bir tekâmülden sonra bugünkü şeklini almıştır. İlkleri bazı aileler yeni doğan çocuğa bir isim verirler ve bütün aile efradı o aynı ismi taşırdı. Bu sistemin mahzurları aşikârdır. Diğer bir sisteme göre çocuğun ismi yanına babasının ismi ilâve edilirdi.

Bugünkü aile isminin iki kaynağı vardır: biri lâkaplar, diğeri de toprak, mahal isimleri (sah. 41).

Fakat kanaatimize göre bu iki kaynağa daha bir kaynak ilâve etmek icabeder; o da aile ismine malik olmayıp ta böyle bir isme sahip olmak isteyenlerin arzularile seçmiş oldukları ve ne toprak, ne de lâkapla bir münasebeti olmayan kaynaktır. Bu isimlerin kaynağı arzudur. Meselâ: Telci, Santur vesaire lâkaptan müştak, ve Menemenci, Mardinî, İstanbullu, Vardar, Tuna vesaire topraktan veya mahalden alınmış isimler ise, mü-

ellifin Atabek ismi, bu satırları yazanın Saymen ismi, Onar, Gönensay, Kōni ve bunlar gibi daha bir çokları ne yerle ve ne de lâkapla alâkalı olmayıp, ferdlerin arzularının mahsulü olan isimlerdir.

Öz ad (ferdî isim) ise aynı ailenin efradını birbirinden tefrikeye yarayan isimdir. Bu ismin iktisabı doğum ile değil nüfus memuruna yapılan bir beyan ile olur. İsmi seçmek veliye aittir. Baba ile ana bu hususta anlaşamazlarsa babanın arzusu ananıninkine tercih edilir. Bu hak tamamile ana babaya ait olup bunlar mahcur olsalar bile yine bu haklarını kullanabileceklerdir. Vasiye böyle bir hak tanımak kabil değildir. Fakat ana baba ölmüş veya temyiz kudretinden mahrum iseler, o zaman isim seçmek vasiye ait olur.

Her ferdin bir öz ada malik olması yalnız bir hak değil aynı zamanda bir vazifedir. Ve bu öz adı seçmekte tamamile serbesttir, yeter ki hüsnüniyetle hareket etsin ve hakkını sui-istimal etmemiş bulunsun. Bundan başka sakil, gülünç, korku verici isimleri nüfus memuru kaydetmekten imtina edebilir. Müellif (hürriyet, adalet) gibi mücerret mefhumlar bir öz ad olmayacağını beyan ediyorsa da memleketimizde böyle isimlere sık sık rast gelinir (sah. 46).

Öz adın seçimi muhtelif âmillere tâbidir; bunların başında moda gelir. Müellif Türkiyeyi misal alarak büyük harbe kadar arap ve acem tesiri altında bu lisandan alınan isimlerin istimal edildiğini, fakat bu tarihten sonra Türklüğe avdet edilerek öz türkçe isimlerin büyük bir yer tutmağa başladığını söylüyor (sah. 48). İkinci bir âmil de edebiyattır. Nihayet son bir âmil ebeveynin dinî ve siyasi temayülleridir. Bu âmil bilhassa Fransada ve hristiyan memleketlerinde çok kuvvetlidir. Veliler çocuklarına birden fazla öz ad seçmekte tamamile serbesttirler.

İsmin üçüncü bir rüknü de *namı müstear* dır. Namı müstear bir kimsenin muayyen bir iş yaptığı veya bir faaliyeti esnasında öz adı yerine kullandığı başka bir isimdir (sah. 51). Namı müstearın kullanılması pek eskidir. Bilhassa rahip ve rahibeler manastıra girerken asıl isimlerini terk edip namı müstear kabildinden bir isim alırlar. Fakat müstear isimlere bilhassa sanat ve edebiyat âleminde rast gelinir. Müstear isme sahip olmak için onu bir defa istimal etmek kâfidir. Bittabi başkasının hakkına hâlel getirmemek icabeder. Bundan başka namı müstear üzerinde bir hak iddia edebilmek için o müstear ismin maruf

olması lâzımdır. Alman ve isviçreli müelliflerle alman mahkemeleri bu kanaattedirler (sa. 53). Her ne kadar kanun namı müstearın himayeye mazhar olup olmayacağını tasrih etmemiş ise de, kıyas tarikile lakabın da isim gibi himaye edileceği ve sahibine bir dava hakkı tanımak icap ettiği iddia olunabilir.

Burada dikkat edilecek nazik bir nokta vardır: Namı müstear da başkasını aldatmak gibi bir hile fikri mevcut değildir. Namı müstear istimal eden kimse ancak öz adını kullanmak istemediğini, şahsiyetini saklamak arzusunda bulunduğunu izhar etmiş olur. Binaenaleyh müstear isim kullanan kimse hüsnü niyet sahibi olup, başkalarını aldatmak için ismini değiştiren kimse ise suiniyet sahibidir.

Namı müstear da öz ad veya soy adı gibi aynı vasıfları cemedir: Şahsidir, devir ve temlik caiz değildir, miras tarikile intikal etmez ve saire... Fakat bazı gazete ve mecmualar hep aynı müstear isim altında makale neşrederler (Akşamcı, Nalına mihına, İğine ve saire gibi). Fakat müellif gazeteyi terkedip de başka yerde yazı yazmağa başlarsa bu aynı ismi artık kullanamaz.

Lakab ismin dördüncü bir unsurunu teşkil eder. Lakap üçüncü şahıslar tarafından keyfi olarak bir kimseye isminin yanına ilâve veya yerine ikame edilen bir vasıftır (sa. 58). Bu tariften lakabın namı müstear ile olan benzerlik ve ayrılıkları çıkarılabilir. Bugün lakap kullananlar bilhassa iptidai kimseler, ameleler, köylüler, apaşlar ve fahişelerdir.

Lakap da bir kimseyi tavsif etmeğe, teşhis etmeğe yaradığından dolayı isim ile aynı himayeye mazhar olmalıdır. Fakat bunun için himayeyi talep eden kimsenin o lakap ile tanınmış olması ve epeyce uzun bir zamandanberi onu istimal etmekte bulunması lâzımdır.

Nihayet ismin rükünleri meyanında *asalet heceleri* (of, à, du, de, des, don, van, von) ile *asalet vasıfları* mevcuttur. Bunların isim olarak telâkki edilip edilmeyeceği müellifler arasında münakaşalıdır. Bazı müellifler bu hecelerin asaleti gösterdiklerini, bazıları ise asaletle hiçbir münasebeti olmadığını iddia ediyorlar ki R. Atabek'te bu mütaleaya taraftar olduğunu beyan ve bu hecelerin ismin bir rükünü olduğunu kabul ediyor. (sa. 62-63). Asalet vasıflarına gelince (comte, duc, baron gibi) bunlar demokratik rejimlerle mülga olduğundan bu vasıflar ismin haricinde telakki edilmek icap eder.

V — İsmi neden ibaret olduğu izah edildikten sonra müellif sureti iktisabına geçiyor. İsim neseb, evlât edinme, evlenme ile iktisap edilir.

1 — *Neseb* tarikile iktisap muhtelif bakımlarından tetkik ediliyor: Evlilik dahili doğan çocuk (nesebi sahih çocuk) babasının ismini alır; bu irs tarikile bir iktisap olmayıp kanunun emridir. Çünkü çocuk bu ismi kullanmaktan imtina edemez. Bu onun için bir hak olduğu kadar bir de borçtur. Bundan başka ismine karşı yapılan tecavüzü def için ikame ettiği davayı çocuk mirasçı sıfatıyla değil, kendi şahsı namına ikame eder. — Çocuğun nesebi tashih edildiği surette kendisi nesebi sahih çocukla hemayar olacağından babasının ismini taşıyacaktır. Şayet tashihi neseb muamelesi bilâhara iptal edilirse çocuk eski ismini taşıyacaktır. — Evlilik harici doğan (nesebi gayri sahih) çocuklara gelince bunlar annelerinin genç kız isimlerini taşırlar; yani çocuğun annesi bir kimse ile evlenip de onun ismini taşırsa nesebi gayri sahih çocuk bu ismi değil, annesinin evlenmeden evvel taşıdığı ismi taşıyacaktır. -Zina mahsulü çocuklar ise bakılır: Şayet baba evli, ana değilse çocuk anasının ismini taşır; şayet ana ve baba ayrı ayrı evli iseler çocuk herhalde anasının genç kız ismini taşıyacaktır; şayet ana evli baba değilse çocuk anasının kocası tarafından reddedilinceye kadar onun ismini, retten sonra anasının genç kız ismini, babalığa hüküm edildiği takdirde bekâr babasının ismini taşıyacaktır. Nihayet anası babası belli olmıyan, metrük çocukların da muhakkak bir isim taşımaları icabettiğinden isimlerini cemiyet tayin eder (sah. 86); cemiyet pek muğlak bir kelime olup hangi merciin bu işle mükellef olacağı tayin edilseydi her halde daha muvafık olurdu kanaatindeyiz. Her halde İsviçrede bu mercileri muhtelif kantonlar tayin ettiğinden müellif umumî olarak "cemiyet,, tabirini istimal etmiştir. Çocuğa cemiyet tarafından izafe edilecek isim ne çocuğun ve ne de diğer kimselerin menfaatlerine hâlel getirmemelidir.

2 — İsim *evlât edinme* vasıtasile de iktisap edilir.

3 — Nihayet isim *evlenme* ile de iktisap edilir. Müellif evlilik rabıtasının tesisile karının kocasının ismini taşıyacağını ve bunun kadının daha dün bir mevki işgal etmesine atfedilemeyeceğini beyan ettikten sonra, sırasile evlilik zamanında, ayrılık, boşanma ve nihayet kocanın ölümü hallerinde karının ne gibi

şartlar dairesinde kocasının ismini taşıyabileceğini mufassal bir surette tetkik ediyor.

VI — İsme dair mühim bir nokta da ismin tadilidir. İsim bir kimseyi diğerinden tefrik etmeğe, onu teşhis etmeğe yaraması dolayısıyla değişmemesi icap eder. Fakat eski devirlerde fertler istedikleri gibi isimlerini değiştiriyorlar ve buna mani olmağı kimse düşünmeyordu. İlk defa olarak XVI inci asırda neşredilen bir kanun Fransız vatandaşlarının isim değiştirmek hususundaki serbestilerini tahdit etmişti. Fakat Fransız ihtilâl hükûmeti bu esası alt üst ederek vatandaşlara isim değiştirmek hususunda tam bir serbesti tanıyordu. İsviçre vazı kanunu da ismin tadiline müsaade etmiş fakat bunu bazı tahdidata raptetmiştir. Mahaza¹ bu tahdidat o kadar sıkıdır ki prensibi değiştirip, esas itibarile isim değiştirmek mümkün olmayıp ancak bazı istisnaî hallerde buna cevaz verilebileceği iddia edilebilir.

İsim değiştirmek demek soy adının ve öz adın başka bir ad ile tadili veya sureti tahririnin tebdili demektir; isme general, doktor, profesör gibi kelimelerin ilâvesi bir gûna değişiklik ifade etmez; fakat ismin tercemesi veya iki kısma tefrik edilerek yeni bir tarzda yazılışı muhakkak ki bir tadil mahiyetindedir.

İsmini değiştirmek istiyen bir kimse bu hususta *muhik bir sebebe* istinat etmek ve bu sebebi esaslı deliller ile isbat etmek mecburiyetindedir. Fakat muhik sebep nedir? Vazı kanun bir çok hususlarda olduğu gibi bunun da tayinini hâkimin takdirine terketmiştir. Esas itibarile denilebilir ki isim vazifesini tamamilen ifa edemeyince, yani şahsı teşhise kifayet etmediği, veya gülünç bir mana ifade ettiği veya acı bir mazi hatırlattığı takdirde muhik bir sebep mevcuttur. Müellif bu mefhumları izah için birçok mahkeme kararlarını misal olarak alıyor ve bütün hâdiseleri bir sisteme bağlamak üzere Egger¹⁾ in tasnifini kabul ediyor. Bu tasnife göre muhik sebepler ya şahsî, ya ailevî, ya ticarî olurlar.

İsim değiştirme hususundaki *mahkeme usulüne* gelince kanun bu hususun tayinini İsviçrede kantonlara terketmiştir. Türk kanunu da bu hususu tayin etmemiştir; fakat 1914 tarihli "Ahvali şahsiye nizamnamesi," bu salâhiyeti mahkemelere terketmiş olduğundan Türk müellifleri isim tadili hususunda idarenin değil adliyenin salâhiyetli olduğunda müttefiktirler²⁾.

¹⁾ Egger, Kommentar zum S.Z.G., 2nci basım 1930, cilt I sah. 283 ve mü.

²⁾ A. Samim, Medenî Hukuk, 1928, c. I, s.74; Medenî H., 1936, c. I, s. 100.

İsmin tadili ne gibi neticeler tevhit eder ? İsmin tadili başka bir ismin alınması demek olduğundan yeni ismi nufus memuruna veya ahvali şahsiye kayitleriyle meşgul olan makama bildirmek icap eder. Bu memur yeni ismi sicile kaydettikten sonra ilân etmekle mükelleftir. Fakat ismin tadili ahvali şahsiyede hiç bir değişiklik husule getirmez.

İsmin tadili kimlere tesir edebileceği, yani bir kimse ismini değiştirmekle otomatik bir surette kimlerin isminin değişmiş olacağını R. Atabek ince bir görüşle tahlil ediyor (sah. 133 - 134).

İsmin değişmesi aharı ızrar edebileceğinden kanun bunlara bir *iti-az hakkı* tanımıştır. Fakat hangi mahkemeye itirazın vaki olabileceğini kanun tayin etmemiş olduğu gibi, davanın kime karşı ikame edileceğini de beyan etmemiştir. Müellifin kanaati davanın herhalde tadil talebinde bulunan kimseye karşı ikamesi icabettiği merkezindedir. İtiraz hakkı tadile vakıf olduğundan bir senelik bir müddetin mürurile sakıt olur. İtirazın varit olup olmadığını hâkim takdir eder; fakat aynı ismi taşımak kâfi bir sebep teşkil etmez, ağırca bir zararın mevcudiyeti şarttır.

Fakat ismin tadili mevzuubahs olmadan ahvali şahsiye sicillerinde vaki olan bir hatanın *tashihi* icabederse ne yapılmak lâzım gelir ? İsviçrede sicil imza edilmeden evvel ahvali şahsiye memuru hatayı tashihe salâhiyettardır. Hata gayet sarîh ve maddî ise (meselâ çocuğun erkek olduğu ve isminin de Edibe olarak kaydedildiği gibi) tashihe teftiş mercii müsaade edebilir. Fakat bu gibi haller haricinde tashihe müsaade edebilecek yegâne salâhiyettar makam mahkemedir. Tashihi talep edebilecek kimseler tashih ile alâkadar olan şahıslardır : Bu hususta manevî bir menfaatin mevcudiyeti kâfidir.

VII — İsmin himayesi : Birçok müellifler ismin himayeye mazhar olmaması lâzım geldiğini iddia ediyorlarsa da, isim ferdin şahsiyeti demek olduğundan, buna karşı yapılan herhangi bir tecavüzü def etmek icabeder. Alman ve İsviçre vazı kanunları içtimaî ihtiyaçları göz önünde bulundurarak kanunlarının bazı maddelerini bu himayeye hasretmişlerdir. İsviçre Medenî Kanununun 29uncu maddedeki " isim ,, tâbiri geniş bir manada tefsir edilmek icabedip ismin bilûmum unsurlarına teşmil edilir. Bu himayeden manevî şahıslar da hakikî

şahıslar gibi istifade edebilirler.

İsme tecavüz iki surette vaki olabilir: Birincisi ismi taşıyan kimseye bu isim üzerinde bir hakkı olmadığını iddia etmek; ikincisi de bir kimsenin hakkı olmadan başka birisinin ismini taşımaktır. Birincisine " ismin ihtilâfa meydan vermesi „ veya müdahale "contestation,, ikincisine de gasıb "usurpation,, derler. İsmi ihtilâfa mahal vermesi Profesör Ebülulâ'ye göre ya kavli veya filî olur [1]: (Kavli, ismini taşımaya salâhiyeti olmadığını gazete ile neşretmek; filî kart vizitlerini yırtmak). Diğer bir bakımdan müdahale ya küllî veya kısmî olur. Müdahale bazan ismin tahrir şekline de taallük edebilir. Gasba gelince bu hem hükmî şahıslar ve hem de hakikî şahıslar hakkında mevzuubahs olabilir. R. Atabek eserinde bir çok misaller veriyor (sah. 158-160). Gasba bilhassa ticarî sahada rast gelinir. Fakat şahsiyete tecavüz ile isme tecavüzü birbirinden tefrik etmek icabeder.

Bu tecavüzleri vazı kanun muhtelif suretlerde himaye etmiştir. Başlıca himaye hakkın tanınması ile temin edilir. Buna Almanca bir tâbir ile Feststellungsklage derler, yani ismini taşımağa hakkı olduğunu hâkimin beyan etmesini talep etmek, yani hakkın tanınmasını istemek. Bunun bir de menfî şekli vardır: Başka bir kimsenin bu ismi taşımağa hakkı olmadığını mahkeme vasıtasile beyan ettirmek. Bu iki nevi davada da müddeialehyin şui niyet sahibi olup olmadığı, kusuru bulunup bulunmadığı asla haizi tesir değildir. Dava ikame edebilmek için hukukî bir bağın mevcudiyeti, müddeinin dava ikamesine bir menfaati ve tecavüzün halen mevcut bulunması kâfidir. Hakkın tanınmasının temin ettiği himayeden gayrı, vazı kanun tecavüzün men'ini ve melhuz tecavüzün husule gelmemesi için önleyici tedbirler alınması " Die Klage auf Beseitigung der Störung „ ve " Unterlassungsklage „ tesmiye olunan davalarla mümkün kılmıştır. Bu davaların ne gibi şerait dairesinde ikame olunabileceğini müellif tadat ettikten sonra, son iki mütemmim himaye çaresinden bahsediyor: Biri maddî zarar ziyan, diğeri de manevî tazminat. Birinci halde Borçlar kanununun 41 ve müteakip maddeleri tatbik edilip ikinci halde ise aynı kanunun 49 uncu maddesi tatbik olunur. Bundan başka müellif ismi daha geniş bir surette himaye ettirmek için bu maddenin 2 nci fık-

1) Ebülulâ, Medenî Hukuk Dersleri, cilt II, sah. 432.

rasının da tatbik edilmesi lâzım geldiği kanaatindedir. Esasen İsviçre Federal mahkemesi de bu görüşü kabul etmektedir.

Nihayet müellif bu gibi davalarda kaziyei mahkeme mesalesini inceliyor.

VIII — Reşat Atabek eserinin son bir bölümünde isim müessesesinin memleketimizdeki vaziyetini tetkik ediyor. Aile isminin geçirdiği tekâmülü, eski Türklerdeki vaziyetini, islâmiyetin Türkler tarafından kabulünden sonra bu müessesenin hemen hemen silindiğini ve mahzurlarının his edilmeğe başladığını veciz bir surette izah ediyor. Bu ihtiyacı tatmin etmek akibet Cumhuriyet hükûmetine müessir olmuştur. Evvela İsviçre Medenî Kanununu memlekete ithal etmekle isim müessesesi de ithal edilmiş ve bilâhara soy adı kanunu ile bu müesseseye hususî bir kıymet ve ehemmiyet verilmiş oldu. Matteessüf müellif tezini yazdığı zaman mezkûr kanun lâyiha halinde idi ve bu sebepten dolayı kitapta ancak kanun lâyihâsından bahsedilmekte ve bu lâyihadaki birkaç eksiklik işaret edilmiştir. Fakat lâyiha kanun şeklini alınca bu boşluklar doldurulmuştur.

* * *

Kısaca hülâsa ettiğimiz 200 sayfalık bu kitap isim üzerinde şimdiye kadar yazılan en tam ve en etraflı bir tetkiktir. Müellif temiz bir lisan ile en nazik noktaları açık bir surette anlatıyor, en karışık nazariyeleri sarahatle izah ediyor, kitabının her sayfasında birçok bibliyografya ve mahkeme kararları kayıt ve işaret ediyor. Bu şekilde hazırlanan bir eserin hiç şüphesiz ki ilmî kıymeti büyüktür. Eserin, Fakültemizde birçok seneler profesörlük etmiş olan Mösyö Sauser-Hall'in idaresi altında hazırlandığını da ilâve edersek, mükemmeliyet ve ciddiyetini bir kerre daha işaret etmiş oluruz sanırım.

Fransızca olarak bu kadar güzel bir eser yazan genç arkadaşımıza burada kendisine bir vazife düşüyor: eserini memleketimizde tanıtmak, memleketimiz hukukçularını bu mükemmel ilmî eserden istifade ettirmek ve bunun için lisanımıza çevirmek imkânını bulmaktır. ¹⁾

Ferit H. Saymen

¹⁾ *Hukukî Bilgiler Mecmuası* nı tekrar neşretmeğe başlamış olan Avukat Gad Franko, 8 ve 9 uncu nüshalarında "Şahısların adları" başlığı altında tetkik ettiğimiz eseri takip ederek ve ondan mülhem olarak bir seri makale yazmaktadır.